

ช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรก : ดัชนีของความสำเร็จ

บทความโดย สพ.ญ. จิตรา จินานันท์

บริษัทไลฟ์ อินโฟรเมติกส์ จำกัด

ช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรก (Wean to First Service Interval ; WFI) หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่วันที่หย่านมถึงผสมครั้งที่หนึ่งของแม่สุกรนาง โดยในโปรแกรมหมอมูทั้งในรายงานประสิทธิภาพโดยรวมและรายงานสรุปกลุ่มผสม ค่านี้จะไม่นับแม่ที่ลงเหตุการณ์ว่าเลิกเลี้ยงแล้วนำมาผสมใหม่ แต่จะนับเฉพาะแม่ที่มีเหตุการณ์ว่าหย่านมแล้วนำมาผสมเท่านั้น อย่าสับสนกับคำว่าช่วงหย่านมถึงแสดงอาการเป็นสัดครั้งแรก (Wean to First Estrus Interval ; WEI) ซึ่งค่านี้ต่างประเทศจะใช้กันมาก หมายถึงระยะเวลาตั้งแต่วันที่หย่านมถึงวันที่แสดงการเป็นสัดครั้งแรก จะสั้นกว่าหรือเท่ากับช่วงหย่านมถึงเป็นผสมครั้งแรก

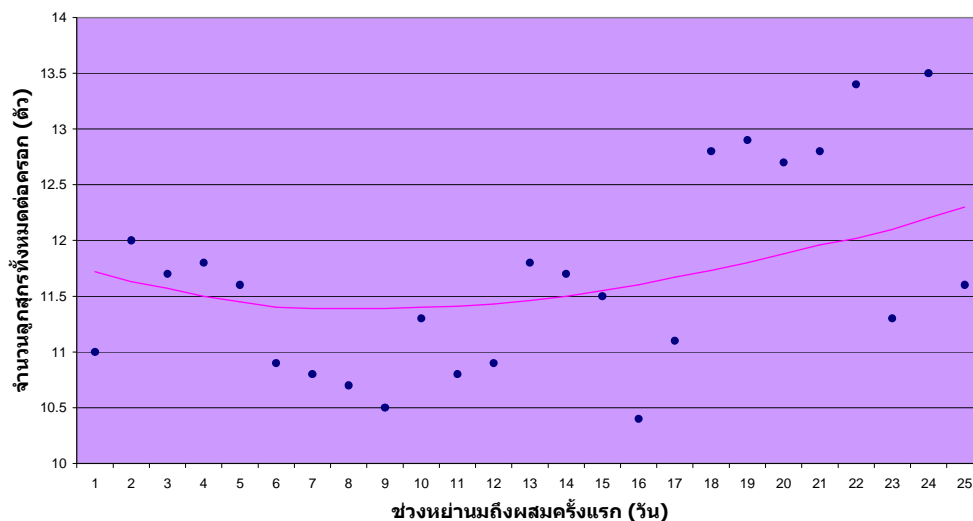
% กับ > 1 ครั้ง/สัด	97.6	100.0	99.1	99.0	98.0	98.2	98.9	98.7
ช่วงหย่านม-ผสมครั้งแรก	4.6	5.9	5.0	5.8	4.3	2.2	5.0	4.6
% คุมงานผสมภายใน 7 วันหลังหย่านม	94.7	93.5	91.3	85.1	98.0	100.0	96.8	94.6

ช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรก เป็นค่าดัชนีที่บ่งบอกถึงความสมบูรณ์พันธุ์ของแม่สุกรนางหลังหย่านม ปกติควรมีค่า < 7 วัน โดยการวิเคราะห์ค่านี้ต้องดูร่วมกับ เปอร์เซ็นต์ที่มากกว่า 1 ครั้งต่อการเป็นสัดและเปอร์เซ็นต์หมูนางผสมได้ภายใน 7 วัน เนื่องจากทั้ง 3 ค่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง และสามารถชี้ให้เห็นถึงปัญหาทางด้านสุขภาพและทางระบบสืบพันธุ์ที่เกิดขึ้นภายในฟาร์มได้

ผลกระทบของช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรกต่อค่าดัชนีการผลิต

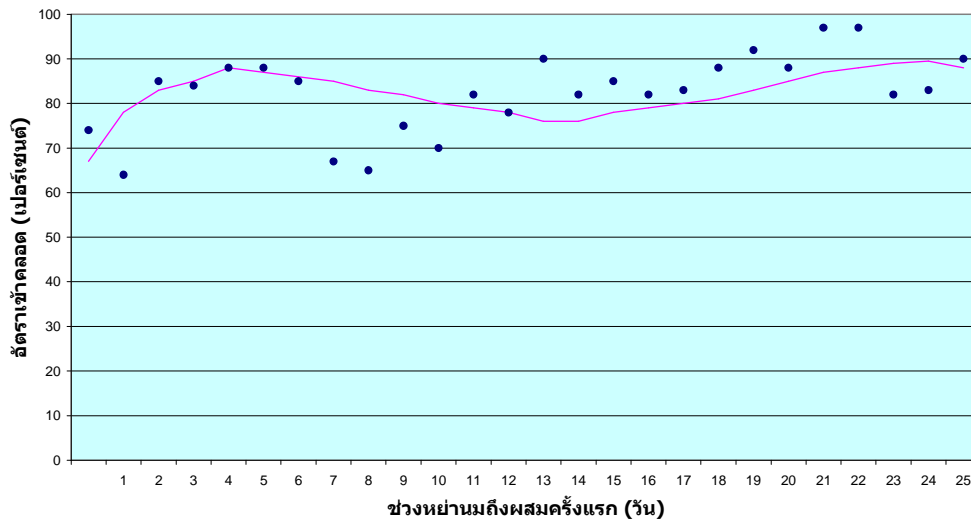
1. ผลต่อขนาดครอก : ถ้า WFI สั้นมีแนวโน้มจะให้ลูกตกกว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรกกับขนาดครอก

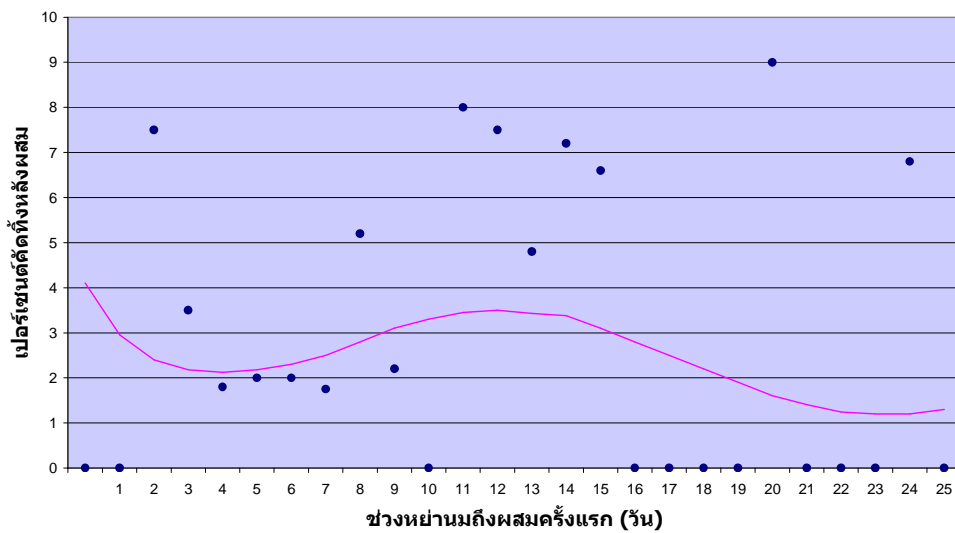
2. ผลต่ออัตราการเข้าคลอด : ถ้า WFI ^{ขึ้น} อัตราการเข้าคลอดจะสูงกว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราเข้าคลอดกับช่วงหยานมถึงผสมครั้งแรก

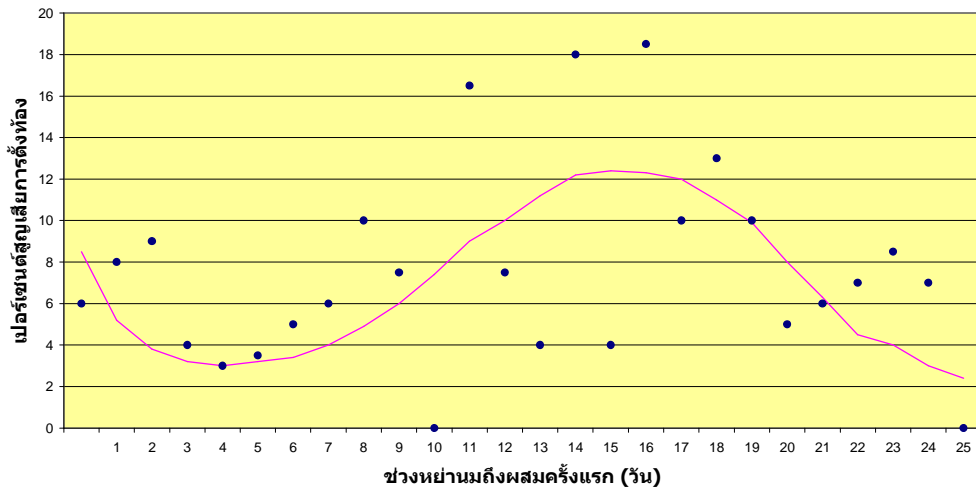
3. ผลต่อเปอร์เซ็นต์การคัตทิ้งหลังผสม : ถ้า WFI > 6 วันมักถูกคัตทิ้งหลังผสมมากกว่าจากสาเหตุหนองไหลและขาเจ็บ

ความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซ็นต์การคัตทิ้งหลังผสมกับช่วงหยานมถึงผสมครั้งแรก

4. ผลต่อเปอร์เซ็นต์สูญเสียการตั้งท้อง : ถ้ามี WFI ในช่วง 3-5 วันจะมีเปอร์เซ็นต์สูญเสียการตั้งท้องน้อยที่สุด (สูญเสียจากการกลับสัดไม่ตรงรอบ และแท้ง)

ความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซ็นต์สูญเสียการตั้งท้องกับช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรก

เฉพาะค่า WFI กับขนาดครอกเท่านั้นที่มีความผันแปร เนื่องจากมีปัจจัยมากมายที่กระทบต่อขนาดครอก ซึ่งจะให้รายละเอียดเพิ่มเติมในฉบับต่อไป

โดยมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรก คือ

1. การสูญเสียน้ำหนักตัวจากการเลี้ยงลูก ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการกินได้ในลำคลอด (Feed Intake) ที่ไม่ถึง นอกจากการกินได้ในลำคลอดนอกจากจะส่งผลต่อน้ำหนักหย่านมแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์พันธุ์ของแม่สุกร ดังนั้นฟาร์มที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องการกินได้ในลำคลอดและไม่สามารถจัดการให้แม่สุกรกินอาหารได้อย่างเต็มที่ จะทำให้แม่สุกรสูญเสียน้ำหนักตัวมาก อยู่ในภาวะ negative energy balance อาจทำให้ซาเจ็บตามมา และเกิดผลกระทบต่าง ๆ ดังตาราง

Effects of pattern of feed intake in a 28-day lactation on postweaning fertility in Primiparous sows			
	Ad libitum feed through out lactation	Ad libitum followed by 50% restriction from day 22 to 28	50% restriction day 0 to 21, followed by ad libitum
Feed intake, day 1 to 21 (kg)	4.1	4.1	2.1
Feed intake, day 22 to 28 (kg)	5.3	2.0	5.2
Lactation weight loss (kg)	11.00 ^a	21.12 ^b	24.75 ^b
Lactation backfat loss (mm P2)	2.19 ^c	4.61 ^b	5.38 ^b
Ovulation rate	19.86 ^c	15.44 ^b	15.43 ^b
Embryo survival to day 28 (%)	87.53 ^a	64.43 ^b	86.50 ^a
Weaning-to-estrus interval (days)	3.7 ^a	5.1 ^b	5.6 ^b

Superscripts ^b and ^a denote treatment differences at $P < 0.002$, and ^c denotes differences at $P < 0.05$

จากตารางนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าแม่สุกรสูญเสียน้ำหนักตัวในเล้าคลอดน้อย เนื่องจากการกินได้ถึง ทั้งช่วงต้นและช่วงท้ายของการเลี้ยงลูก จะทำให้มีอัตราการตกไข่ และตัวอ่อนรอดชีวิตสูงกว่าการจำกัดอาหารช่วงใดช่วงหนึ่ง ซึ่งบอกถึงจำนวนลูกในท้องถัดไปว่ามีแนวโน้มมากกว่า และส่งผลให้ระยะหย่านมถึงเป็นสัดครั้งแรกที่สั้นกว่าด้วย (wean to estrus interval)

2. ขบวนการกระตุ้นและการจับสัดหลังหย่านม มีความสำคัญเช่นกัน ฟาร์มที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการจับสัด เอาพ่อหมูมากระตุ้นเข้ากระตุ้นเย็น ก็จะทำให้ไม่สามารถจับสัดได้อย่างแม่นยำ อาจจับไม่ได้เลย หรือพบล่าช้ากว่าปกติ ส่งผลต่อการตัดสินใจและช่วงเวลาการผสม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัญหาหนองไหลหลังผสมอย่างยิ่ง
3. การที่ให้แม่หมูหลังหย่านมอยู่ใกล้กับพ่อมากเกินไป (Sow-Boar Proximity) จะส่งผลทำให้แม่สุกรแสดงการเป็นสัดไม่ชัดเจน ถ้าถูกผสมซ้ำเกินไปก็จะทำให้ปัญหาหนองไหลเพิ่มขึ้นเช่นกัน
4. ระยะเลี้ยงลูก (Lactation Length) ระยะเลี้ยงลูกที่น้อยกว่า 21 วันจะมีแนวโน้มทำให้ WFI ยาวขึ้น เนื่องจากระยะการเข้าคู่ของมดลูกจะใช้เวลา 3 สัปดาห์หลังการคลอด ซึ่งระยะเลี้ยงลูกกับ WFI จะมีความผันแปรตามสายพันธุ์ของหมูด้วย ถ้าระยะเลี้ยงลูกยาวกว่า 24 วัน จะมีแนวโน้มทำให้ WSI สั้นลง ยกเว้น หมูท้อง 1 ที่กินอาหารไม่เก่ง ยิ่งเลี้ยงลูกนานจะยิ่งตกค้างเนื่องจากสูญเสียน้ำหนักตัวมาก หรือผสมหมูสาวตัวเล็กเกินไปก็ส่งผลเช่นเดียวกัน

5. แม่นางเป็นสัตว์ในเล้าคลอด จะทำให้ WSI ยาวขึ้น มักพบในฟาร์มที่ลูกไม่ดก หรือระยะเลี้ยงลูกยาวเกิน 28 วัน
6. สุขภาพของฝูงแม่พันธุ์ ในฟาร์มที่อโรคสูง แม่หมูจะฟื้นตัวหลังคลอดช้า ทำให้กินอาหารในช่วงแรกของการเลี้ยงลูกไม่ถึง โดยจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบสืบพันธุ์ในท้องถัดไป

สิ่งที่ฟาร์มควรปฏิบัติเพื่อลดช่วงหย่านมถึงผสมครั้งแรก

1. เริ่มตั้งแต่การเตรียมหมูสาว ให้เข้มงวดเรื่องน้ำหนักตัวและอายุของหมูสาวที่จะผสม หมูสาว ณ จุดผสม BF = 16-18 mm. น้ำหนักตัว 140-150 กิโลกรัม อายุ 33-36 สัปดาห์
2. เน้นเรื่องการกินได้ในเล้าคลอดให้ถึง เพื่อไม่ให้สูญเสียน้ำหนักตัวในเล้าคลอดมากเกินไป โดยภาคปฏิบัติต้องเน้นเรื่อง score แม่คุมท้องต้องไม่อ้วนเกิน มีการกระตุ้นการกิน ให้อาหารเปียก นกกิน คุณภาพดี แม่ต้องอยู่สบาย **โรงเรือนอีแวปต้องควบคุมได้ทั้งอุณหภูมิและความชื้น** โปรแกรมยารักษาก่อนและหลังคลอด แม่ต้องไม่ป่วย ถ้าป่วยต้องรักษาเร็ว
3. กระตุ้นการเป็นสัตว์ตั้งแต่วันแรกหลังหย่านมและเช็ดสัตว์ด้วยฟอพันธุที่คึกทุกเช้า เย็น ห่างกัน 8-12 ชั่วโมง โดยเน้นให้มี nose-to-nose contact ทุกแม่
4. อย่าให้แม่หย่านมอยู่ใกล้พ่อมากเกินไป
5. กรณีโรงเรือนเปิด ให้อาบน้ำหลังหย่าถึงหลังผสม 1 เดือน วันละ 2 ครั้ง
6. ระดับและสัดส่วนของวิตามินและแร่ธาตุบางตัวมีผลต่ออัตราเข้าคลอดและขนาดครอกเป็นอย่างยิ่ง
7. น้ำมีผลต่อการกินได้ของแม่เลี้ยงลูกโดยตรง ดังนั้นน้ำจะต้องเย็น สะอาด ผ่านมาตรฐาน น้ำที่ใช้เลี้ยงสัตว์ได้ และไหลแรงพอ น้ำสะอาดหมายถึงทั้งน้ำกินและน้ำใช้
8. การกินได้ในเล้าคลอดสำคัญมาก การเข้าใจถึงผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการกินได้ในเล้าคลอดเป็นเรื่องน่าศึกษาและติดตามเป็นอย่างยิ่ง
9. วิธีการหย่านม แม่หมูควรหย่านมตอนเช้าและย้ายไปเล้าผสมทันที และกรณีถ้าลูกดกควรมีวิธีการแยกหย่านมช่วย หรือมีแม่นม (nurse sow) ในกรณีที่ถูกดกมาก ๆ โดยมีสภาพการอโรคในฝูงแม่ เป็นเงื่อนไขในการร่วมพิจารณา
10. แม่หลังหย่าต้องเอาอาหารแม่เลี้ยงลูกให้กินอย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

ปรียพันธ์ อุดมประเสริฐ. **การจัดการสุขภาพและผลผลิตในฟาร์มสุกร**. ภาควิชาสัตวศาสตร์ หนอง
เวชวิทยาและวิทยาการสืบพันธุ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, 2542.

Michelle Follensbee. **Lactation, Fertility and the Primiparous Sow**. Alberta Pork
Research Centre, 2000.

Yuzo Koketsu, Gary D.Dial, James E.Pettigrew, and Vickie L. King. **Feed Intake Pattern
During Lactation and Subsequent Reproductive Performance of Sows**. J. Anim.
Sci.74:2875-2884, 1996.

Zak L.J.,J.R. Cosgrove, F.X.Ahern, and G.R. Foxcroft. **Pattern of Feed Intake and
Associated Metabolic and Endocrine Changes Differentially Affect Postweaning
Fertility in Primiparous Lactating Sows**. J. Anim. Sci. 75:208-216,1997.